

דברים שנשא הסופר מאיר שלו בטקס בו הוענק לו אות "יקיר אורנים"

(6.6.2016)

חברות יקרות וחברים יקרים,

אודה ולא אבוש, אני שמח בכל ליבי לקבל את התואר "יקיר אורנים". לא רק משום חשיבותה וייחודה של המכללה שמעניקה לי אותו, אלא משום שאנחנו שכנים. חולקים אותו נוף ואותן טמפרטורות ואותן כמויות גשמים, ולשנינו הולכים להקים שדה תעופה בינלאומי בתוך הבית ממש. וחוץ מזה – בלי קשר לתואר ולטקס האלה, הגן הבוטני של אורנים ואני כבר קבענו להחליף זרעים של פרחי בר, שבעולם הגינון זאת ברית אמיתית, ולזאת אוסיף שבאחרונה אף גיליתי שמי שקבע את מקומה של מכללת אורנים על הגבעה הזאת היה הזואולוג יהושע מרגולין, שהוא וכתביו היו חלק ממקורות ההשראה שלי בתיאור דמותו ועבודתו של המורה ברומן הראשון שלי – "רומן רוסי". ויש לנו עוד עניין משותף, ספרות ילדים, וזאת ההזדמנות להביע שמחה שאני מתכבד לקבל את התואר הזה עם הגב' עדנה קרמר, סופרת ילדים וחוקרת ספרות ילדים ברוכת כישרון ורבת פעלים.

אבל יש עוד סיבה, והיא החשובה מכולן, שמשחר קיומה שמה לה מכללת אורנים את ההוראה ואת החינוך כעניין מרכזי בפעילותה. אלה הם נושאים הקרובים לליבי. בית הספר, ההוראה, הלימוד, המורה והתלמיד, הם בעיניי חלק מהאבולוציה האנושית, שאף לא תיתכן בלעדיהם, והם גם חלק חשוב מאוד במסורת היהודית לדורותיה הרבים ובמקומותיה השונים, מסורת שדווקא מדינת ישראל לא תמיד מצליחה לקדם ואף לא לשמר.

את כל זה אני אומר לא רק כאזרח מעורב ומודאג, אלא גם כבנם של שני מורים. אני יודע מקרוב מהו מורה טוב. נחום גוטמן אמר: "לא כל המורים יפים אבל בכל מורה יש משהו מפליא ביופיו". הוא קצת הגזים, אבל רוח הדברים נכונה. ס' יזהר, מורה בעצמו, קבע באחד מסיפוריו הקצרים שהשעה ארבע היא השעה בה נהפכים המורים לבני אדם. ואני זוכר את הרגע הזה, בבית שלי, וגם את העלייה לרגל של תלמידים אל ביתנו, לשאול,

להיעזר, לחפש פתרון למצוקה, לחלוק התפעמות שהתפעמה. עד היום, עשרים וחמש שנים אחרי מותם, אין שבוע בו לא ניגש אליי מישהו ואומר לי – הייתי תלמיד או תלמידה של אימא שלך, של אבא שלך, בעיניים נוצצות ממש. יש לי תשובה קבועה לכל מי שאומר זאת, והיא: "אני שמח לשמוע, זה אומר ששנינו קיבלנו חינוך טוב".

אמרתי קודם שאורנים ואני שכנים, וקבלת התואר הזה היא גם חלק משיבתי אל השכונה אשר שמה עמק יזרעאל. חזרתי לכאן לפני כמה שנים, שבת ונקשרתי עם כמה חברים ישנים, עשיתי כמה חברים חדשים, ואינני מתכוון רק לבני אדם, אלא גם לנופים, לצמחים, לבעלי חיים, להתרגשות, לתחושות פיזיות.

אף שרוב שנותיי עברו עליי בירושלים, באתי הנה כאדם ששב אל ביתו הישן, ואנחנו בוחנים זה את זה, תרים אחרי המוכר ומגלים את החדש. החברה הכפרית שהכרתי שוב אינה כשהייתה. הנופים – מקצתם עומדים בעינם ומקצתם השתנו מאוד. וכך גם הטבע. בילדותי היו בעמק הרבה גחליליות מאירות ונשרים דואים – ועכשיו איני רואה לא את אלה ולא את אלה. לעומת זאת אני רואה מיינות ודררות ושאר מרעין בישין. בירושלים שמעתי בעיקר עורבים וסיסים, כאן אני שומע גם סיקסקים וכוונים. בירושלים לא גידלתי אף צמח, וכאן יש לי גינה שכולה צמחי בר, ואני חולק אותה באהבה ובשלום עם נמלים, עכבישים, חגבים, חומטים, עקרבים ונחשים. יש לי גם חולד מתחת לאדמה. איתו אינני חי בשלום אבל חדלתי להילחם בו. עכשיו אנחנו מנהלים סכסוך.

אני נזכר במה שכתב הסופר הרופא השבדי אפסל מונטה, בעמוד האחרון של ספרו "מגילת סן מיקלה": "שמימי עלומיו השתנו דברים רבים. מעל לנהר הסוער שחצה בשחייה עובר היום גשר", הוא כתב. ביער שפעם כיתת בו את רגליו במשך ימים, נוסעת רכבת שחוצה אותו במהירות. והגמדים, שפעם היה פוגש ומנהל איתם שיחות, שוב אינם. כך זה גם כאן בחלוף השנים. בוואדי בין נהלל לבין כפר יהושע התקינו גשר אירי של בטון, ושוב לא שוקעים שם בבוץ. הרכבת חוזרת בקרוב, וכל אימת שנרצה לבלות ערב פרוע בבית שאן, לא נצטרך ללכת ברגל. ובעניין הגמדים, בזה אנחנו במצב הרבה יותר טוב מאכסל מונטה. אצלנו בישראל הם לא נעלמו אלא התרבו. יש בארץ המוני גמדים, והם אף הולכים וקטנים. כה קטנים עד שגם בעומדם על קצות האצבעות, החזון שלהם נגמר בקצה האף.

אני גר לא רחוק מהכפר שסבי וסבתי היו ממיסדיו, לא רחוק מהרפת שעבדתי בה בנערותי, לא רחוק מקבר אימי, לא רחוק מזיכרונות רבים, אשר שוב איני יודע מי מהם שלי ומי של אחרים, ועל פני אדמה שמצמיחה לא רק גידולים חקלאיים אלא גם שפע של סיפורים, שהם הענף החקלאי שלי. וגם מכאן נובעת הכרת הטובה שלי לתואר שאני מקבל מכם, כי אני מאמין בספרות מקומית. אני אוהב לכתוב את תבנית נוף מולדתי, ואני אוהב

לקרוא את תבנית נוף מולדתם של אחרים. ואף שאת רוב שנותיי עשיתי בירושלים – כאן יצוקה התבנית שלי.

וכך, במקומכם הסמוך למקומי אני מקבל היום תואר מקומי. נחמד לקבל תואר כזה מהשכנים, והמילה "יקיר" מרמזת לא רק על כבוד אלא גם על חיבה, ובימים אלה היא גם אשורר וחיזוק של ברית, כי אלה הימים בהם אנשים כמונו צריכים לשוב אל עקרון העזרה ההדדית, שבלעדיו לא היה העמק הזה נעשה העמק שהוא היום.

פעם היו העמק ואנשיו חוד החנית של החברה שלנו, לפני קום המדינה וגם אחריה. בימים ההם נגעה המילה "מיתוג" רק לפרדים ולסוסים, אבל גם אז ידעו חלוצי העמק למתג את עצמם כמו שצריך. הם היו דוגמה יחידה במינה של איכרים שהם המובילים החברתיים והרעיוניים והמהפכניים של חברה שלמה, וככאלה רצו להיזכר.

שוב איננו כאלה, ואין צורך לקונן על כך, והברית שאני מדבר עליה איננה ברית של עובדי אדמה מול יושבי כרכים, שפעם כונו כאן בהתנשאות "עירוניים", אלא ברית נגד הרוחות הרעות שנושבות בארץ הזאת, רוחות של חוסר סובלנות, של פוליטיקה שנעשית יותר ויותר פשיסטית, יותר ויותר דתית, של תנ"ך שעיקרו הר הבית וקבר יוסף ומערת המכפלה, של ספרות שזקוקה לאישורם של שרת הספורט ושל שר המתמטיקה של חמש יחידות. יש לי הרבה בלבי נגד פשיסטים. אין לי דבר נגד אנשים דתיים. בוודאי שאין לי דבר נגד מתמטיקה ומתמטיקאים. אבל אתמול חגגו את יום ירושלים, וכמי שהיה גם פה וגם שם, אני אומר: בתחרות בין ירושלים והעמק, שהתחילה בימי העלייה השנייה – ירושלים ניצחה. ולמרבה הצער המנצחת אינה ירושלים של ישעיהו, שינהרו אליה גויים רבים, ולא ירושלים של ישו, שהיה יהודי טוב מאוד, ולא ירושלים של יוחנן בן זכאי, היהודי הגדול ביותר אחרי משה רבנו, שעזב אותה לטובת יבנה ונשכח לטובת רבי עקיבא הקנאי שהולך אותנו לאבדון. ניצחה ירושלים של בר גיורא ושל אלעזר בן יאיר ושל לה-פמיליה ושל הסיקריקים ושל הקברים והמקומות הקדושים, שבעמק הזה, כמה טוב, אינם קיימים.

וניצחה ירושלים של יצחק קומר מ"תמול שלשום" של עגנון, שמת בה מכלבת – כמה סמלי – "ולא זכה לעמוד על הקרקע, לחרוש ולזרוע, אבל זכה שניתנה לו אחוזת קבר באדמת הקודש. יתאבלו כל המתאבלים על מעונה זה שמת בעניין רע", כתב עגנון, והתכוון שיצחק קומר מת משום שנשאר בירושלים – "ואנחנו", כתב עגנון, "נספר מעשי אחינו ואחיותינו העובדים את אדמת ישראל, אחינו אנשי סגולתנו שבכנרת ובמרחביה". נספר, ונעבוד, ונכתוב, ונלמד, ונעמיד עוד מורים שיעמידו עוד תלמידים.

